

Frågor och svar om återvändandeinsatser

Gemensamma återvändandeinsatser är ett samarbete på europeisk nivå som polisen ibland använder sig av i sitt arbete med att verkställa avvisnings- och utvisningsbeslut. På engelska heter dessa Joint return operations, förkortat JRO. Det finns också nationella återvändandeinsatser – National return operations (NRO).

Vad är en JRO? Hur skiljer den sig från NRO?

JRO står för Joint Return Operations och är gemensamma återvändandeinsatser där två eller fler EU-länder deltar och delar på ett chartrat flygplan. Om endast ett land chartrar ett flygplan, kallas det National Return Operations - NRO.

Hur många återvändandeinsatser genomförs? Hur stor andel av polisens verkställigheter utgör det?

Ungefär två tredjedelar av de beslut som Polismyndigheten verkställer sker genom egen utresa, en tredjedel sker med eskorterande personal. Merparten av resorna sker med reguljärt flyg, ett fåtal med chartrade flyg. Under 2017 har 28 gemensamma återvändandeinsatser genomförts där Sverige har varit arrangör eller deltagare, 2016 blev det 30 insatser och 2015 var siffran 29.

Till vilka länder genomförs återvändandeinsatser?

Under 2015, 2016 och 2017 har Sverige arrangerat eller deltagit i återvändandeinsatser till ett flertal länder, t.ex. Kosovo, Albanien, Serbien, Nigeria, Afghanistan, Pakistan, Sri Lanka, Georgien, Armenien etc.

Får återvändandeinsatser landningstillstånd i alla länder?

Nej, återvändandeinsatser kan endast genomföras till länder där landningstillstånd medges. Till övriga länder måste andra lösningar hittas, t.ex. reguljärflyg.

Varför återvändandeinsatser? Vad är fördelarna?

Det finns flera skäl till att beslut om utvisning verkställs med hjälp av JRO/NRO. Ibland handlar det om säkerhetsskäl båda för återvändarna, personalen och eventuellt övriga resenärer. Om platserna fylls är det mer kostnadseffektivt att flera åker samtidigt. För återvändarna innebär JRO/NRO ofta färre mellanlandningar och mindre väntetid än med reguljärflyg. Användning av chartrade flygplan innebär också en större integritetshänsyn för återvändarna.

Vilken typ flygplan används vid återvändandeinsatser?

Flygplanen som används är ordinarie passagerarplan som chartras från externa leverantörer.

Vad händer om ett land vägrar ta emot en återvändare som är med på en återvändandeinsats?

Dialog förs med ankomstlandets myndigheter och de flesta fall kan lösas. Men om situationen inte kan redas ut så får personen i fråga följa med tillbaka till Sverige.

Vem finns ombord på en återvändandeinsats?

Förutom återvändarna finns eskorterande personal från Kriminalvårdens Nationella Transportenhet (NTE) och Polismyndigheten ombord samt tolk, sjukvårdspersonal och en oberoende monitor som rapporterar till Frontex och EU-byrån för grundläggande rättigheter. Oftast följer det med två eskortörer per återvändare.

Är det stökigt ombord på en återvändandeinsats? Mer än vid resor med reguljärflyg? Vilken typ tvångsmedel får användas?

De flesta verkställigheter går lugnt till, men om en återvändare bedöms vara farlig för sig själv eller andra, motsätter sig verkställighet, hotar med eller tidigare har använt våld, kan man behöva använda fysiska tvångsmedel, exempelvis handfängsel, kroppsängsel och/eller spotthuva. Hur och när sådana får användas regleras både av Sverige och EU, och dokumenteras alltid. Ett skäl till att välja att verkställa med en återvändandeinsats, kan vara att en eller flera återvändare av säkerhetsskäl inte kan flyga med reguljärflyg.

Tvångsmedel är åtgärder som en myndighet eller myndighetsperson har rätt att utföra och som inskränker en persons fri- och rättigheter. Tvångsmedel används mycket sällan, men är en åtgärd som en myndighetsperson har rätt att utföra vid behov. Det är eskortledaren, på delegation eller efter beslut av flygbefälhavaren som ansvarar för dessa beslut. Syftet är att kontrollera en person som riskerar skada sig själv eller andra, och fysiska begränsningar som t.ex. handfängsel, kroppsängsel eller spotthuva kan användas. All användning av tvångsmedel ska dokumenteras. En utlänning får även, under vissa förutsättningar, hållas i förvar fram tills avresa om det bedöms att det finns risk för att hen kommer avvika.

Hur ofta reser de som ska utvisas självmant? När används tvångsmedel?

Om en person som ska utvisas inte motsätter sig utvisningen beställs en resa till utvisningslandet via Kriminalvården och beslutet verkställs. De allra flesta verkställigheter, cirka två tredjedelar, sker självmant och utan eskort, det vill säga genom att personerna får sina flygbiljetter och sen reser tillbaka själv. Med tvång menas att det krävs en eskort ut ur Sverige för att kunna genomföra utvisningen. En eskort är inte liktydigt med att det krävs tvångsmedel. Användandet av tvångsmedel ska stå i proportion till motståndet och handlar främst om säkerheten för återvändare, personal och ev. övriga resenärer.

Allt återvändande i polisens regi är per definition "tvång" men innebär inte nödvändigtvis användande av tvångsmedel. Migrationsverket lämnar över ett verkställighetsärende för att myndigheten bedömer att tvång kan komma att vara nödvändigt, eller för att personen ifråga avvikit. Benämningen kan ibland bli missvisande eftersom en betydande andel av polisens verkställigheter i praktiken sker utan några tvångsmedel. Men så är uppdelningen; Migrationsverket hanterar självmant återvändande och polisen återvändande med tvång.

Hur säkerställer svenska myndigheter att återvändarnas mänskliga rättigheter respekteras?

Allt polisens arbete utgår från ett humant, medmänskligt och rättssäkert bemötande. Personens grundläggande rättigheter ska tillgodoses och särskild hänsyn ska tas till exempelvis ålder eller fysiska och psykiska hälsotillstånd. Det finns ett strikt regelverk och en EU-gemensam Code of Conduct som gäller för alla återvändandeinsatser. Detta styr bl.a. tillgången till medicinsk personal, krav på dokumentation, närvaro av oberoende observatörer (s.k. monitor) och användning av tvångsmedel.

Får återvändarna tillgång till privata ägodelar, t.ex. mobiltelefoner, under fligheten?

Återvändarnas tillhörigheter samlas in före avresa och dessa förvaras sen i en kasse som försluts och förvaras i kabinen. Återvändaren har inte tillgång till kassen under resan, den återfås direkt före ankomst till destinationslandet. För återvändare som självmant återvänder i Migrationsverkets regi innan de lämnas över till polisen, eller åker oeskorterat med reguljärflyg, gäller samma regler för handbagage som för övriga resenärer ombord.

Får återvändarna mat och dryck, och får de göra toalettbesök under resan?

Ja, mat och dryck serveras ombord, och tillfälle till toalettbesök ges båda innan påstigning och under resan.

Varifrån hämtas återvändarna och när?

Återvändarna hämtas på förvaret en kort tid innan avresa och åker gemensam buss till flygplatsen.

Hur genomförs säkerhetskontrollen inför återvändandeinsats?

Återvändarna genomgår samma typ av säkerhetskontroll som övriga flygresenärer.

Vem övervakar att gällande regler och riktlinjer följs?

Eskortledaren har ansvar för hela insatsen. Personalen ansvarar för att rapportera till sin chef, och myndigheten ansvarar för rapportering till JO. En oberoende övervakare, en s.k. monitor, finns med på flighten. Denna person rapporterar till EU-byrån för grundläggande rättigheter.

Vad kostar en återvändandeinsats?

Återvändandeinsatser arrangeras till ett antal länder och eftersom antalet återvändare varierar från gång till gång, är det svårt att ge en snittkostnad för vad en sådan operation kan kosta.

Vad händer vid ankomst?

Det chartrade flygplanet landar på den flygplats i destinationslandet där landningstillstånd har getts. Detta är oftast landets huvudflygplats, där personal från landets myndigheter möter upp. Vid ankomst tas återvändarna emot av lokala myndigheter och då övergår ansvaret från Sverige till det mottagande landet.

Vem betalar för en återvändandeinsats?

Kostnaderna för gemensamma återvändandeinsatser täcks till största delen av Frontex, t.ex. hyra av flygplan och övernattning för medföljande personal. Vissa delar, t.ex. personalens lönekostnader, täcks dock av den enskilda myndigheten. Även vissa nationella återvändandeinsatser täcks delvis av Frontex.

Vilket ramverk styr myndigheternas arbete med återvändandeinsatser och annat verkställighetsarbete?

[FAP 638-1 Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om verkställighet av beslut om avvisning och utvisning](#)

[KVFS 2012:6 Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om transportverksamheten](#)

[Frontex Code of Conduct for Joint Return Operations coordinated by Frontex](#)